

Reactie op: Economieonderwijs slachtoffer van tunnelvisie

Arnoud Boot maakt zich in ESB van 6 februari grote zorgen over het vernieuwde onderwijsprogramma economie voor vwo en havo (Boot, 2009). Er zou met name een macro-economisch perspectief ontbreken als gevolg van “een overvloed aan micro-economen” in de commissies-Teulings die er een eenzijdige visie op nahouden. Het economieonderwijs wordt in de ogen van Boot slachtoffer van deze tunnelvisie want technocraten zouden thans blind het nieuwe programma implementeren.

De commissie-Teulings

De wetenschappelijk economen in de tweede commissie-Teulings (Teulings II) waren, naast Coen Teulings, Jules Theeuwes, Eric Van Damme en Harry van Dalen. Kijkend naar hun cv vind ik de stelling van Boot, dat Teulings II “een overvloed aan micro-economen” heeft, onhoudbaar. Bovendien heeft Teulings II drie macro-economen van naam en faam geraadpleegd: Bovenberg, Van der Ploeg en Van Wijnbergen. Hun adviezen hebben een belangrijke rol gespeeld in het uiteindelijke rapport. Zou de commissie er daadwerkelijk een tunnelvisie op na hebben gehouden, dan zou dat door deze drie hoogleraren zijn opgemerkt. Die opmerking is echter nooit gemaakt.

Een historisch perspectief

Boot roept om een historisch perspectief. Uit zijn bijdrage is niet duidelijk of dat in het nieuwe programma zou moeten komen of dat er vanuit zo'n perspectief een nieuw programma zou moeten worden opgesteld. Voor het eerste valt wat te zeggen, hoewel het aantal lessen beperkt is: 480 voor vwo en 400 voor havo. Bovendien vereist een historisch perspectief al gauw een mate van abstractie waar veel vo-leerlingen, zeker havo-leerlingen, nog niet aan toe zijn. Dat een vernieuwing vertrekt vanuit een historisch perspectief is een *sine qua non*. Dat is de uitdaging voor iedere inhoudelijke onderwijs-vernieuwing: het identificeren van de kern van het vak waarbij alle relevante vakinhoudelijke ontwikkelingen worden meegenomen. Alle discussie rondom Teulings II is terug te voeren op deze exercitie. Wat de een de kern van het vak vindt, vindt de ander juist franje. Ergens moet de lijn getrokken worden rondom de nucleus van het vak. Dat er discussie zal ontstaan over de randen van deze nucleus is voorspelbaar. De een wil meer nuancering over het meten van welvaart, de ander wil meer gedragsaspecten in het programma, en ga zo maar door. Maar in het vo is daar geen ruimte voor. Zo leer je bij natuurkunde de wetten van Newton en pas later, als je natuurkunde studeert, leer je dat het net even

anders zit. Bij de vaststelling van de nucleus van een vak moeten alle inzichten worden gewogen waarbij de waan van de dag niet leidend mag zijn. Hoe belangrijk de kredietcrisis op dit moment ook is, er komt een tijd dat deze voorbij is getrokken en we de crisis beter begrijpen. Om deze crisis nu te gebruiken als motivatie voor een inhoudelijke aanpassing van het economieprogramma lijkt me te wispelturig. Inhoudelijke vernieuwingen moeten wel regelmatig worden doorgevoerd. In dat licht bezien is Teulings II een stap voorwaarts met haar aandacht voor bijvoorbeeld de speltheorie.

Het macro-economisch perspectief

De kern van de kritiek van Boot op Teulings II is het ontbreken van een macro-economisch perspectief. Het is mij niet duidelijk wat hij precies bedoelt. Zitten er te weinig macro-economische onderwerpen in het programma? Of blijft het programma beperkt tot de analyse van enkelvoudige verbanden? In het eerste geval schetsen de feiten een ander beeld. Na het verschijnen van het rapport van de eerste commissie-Teulings werd vanuit verschillende kanten kritiek geleverd op het tekort aan macro-economische onderwerpen. In Teulings II is daarom beduidend meer aandacht voor macro-economische vraagstukken. Daarbij worden drie onderwerpen onderscheiden: de economie van het publieke belang, economische groei en conjunctuurtheorie. Teulings II bevat zes concepten die behoren tot de stof van het centraal schriftelijk eindexamen. Twee van deze concepten gaan exclusief over macro-economische onderwerpen. De rol van de overheid bij het bestrijden van marktfalen is verweven in twee andere concepten. Zo bezien lijkt de macro-economie niet het ondergeschoven kindje te zijn. Met de kritiek van Boot als zou er geen ruimte zijn voor een macro-economisch perspectief slaat hij de plank flink mis, want Teulings II beoogt juist om leerlingen een breder perspectief bij te brengen. Het gebruik van concepten in wisselende contexten spoort leerlingen aan om dezelfde verbanden in verschillende situaties te herkennen. Leerlingen worden vervolgens uitgedaagd om die inzichten met elkaar te verbinden om zo complexere contexten te doorgronden. En juist die verbanden kunnen hun een macro-economisch perspectief geven. Neem het voorbeeld van Boot over concurrentie tussen bedrijven en tussen landen. Hij stelt dat je als bedrijf wilt dat het slecht gaat met je concurrent, terwijl je als land juist wilt dat het goed gaat met je buurland. Het landenperspectief zou dan het macro-economische perspectief zijn. Ik denk dat dit anders ligt. Als bedrijf wil ik dat het slecht gaat met mijn concurrent, en dat het goed gaat met de consument, of die nu uit het binnenland

of het buitenland komt. Als land wil ik ook dat het goed gaat met mijn binnenlandse bedrijven en niet dat er een concurrent uit het buitenland opstaat. En als land wil ik ook dat mijn bedrijven veel verkopen, aan mijn ingezetenen en aan de burens. Wat het nieuwe examenprogramma in dit geval beoogt is dat leerlingen begrijpen wat concurrentie is en wat de prikkels zijn van de verschillende spelers, inclusief de overheid. Dat de leerling vanuit de context van, zeg, een klein dorpje al redenerend komt tot begrip van internationale handelsstromen. Dat mag een macro-economisch perspectief genoemd worden. Waar het om gaat is dat een leerling een aantal basismechanismen goed onder de knie krijgt om zodoende steeds complexere situaties te doorgronden. Natuurlijk blijven er specifieke macro-economische noties onbenoemd, maar dat geldt voor alle onderdelen van de economische wetenschap. Maar voor een macro-economisch perspectief biedt juist het nieuwe programma alle ruimte, zoals ook het eerder genoemde trio macro-economen expliciet heeft verwoord.

Technocraten

Boot stelt verder: "Technocraten hebben het proces overgenomen en zijn de aanbevelingen van de commissie-Teulings uit 2002 en 2005 blind aan het implementeren." De kwalificatie die Boot lijkt te geven aan al die mensen uit het onderwijsveld die met het rapport van Teulings II aan de slag zijn gegaan vind ik verontrustend. Teulings II is gevolgd door een commissie die het rapport heeft vertaald naar de eindtermen voor het centraal schriftelijk examen vwo en havo, zoals dat bij alle vakken gebeurt. Deze commissie is ingesteld door de minister van OCW, en ressorteert onder de Centrale Examencommissie Vaststelling Opgaven (CEVO). De CEVO bestond naast docenten economie en vakdidactici uit vertegenwoordigers van vakverenigingen (VECON en LWEO), de Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO) en het Cito. Ondergetekende nam zitting als onafhankelijk voorzitter. De eerste versie van ons rapport is gepresenteerd op een veldraadpleging waar honderden professionals uit het veld naar toe kwamen, en waar tijdens een open debat en workshops constructieve kritiek werd gegeven die de commissie heeft verwerkt in haar voorlopige eindrapport. Vervolgens is er vanuit het SLO een pilot opgestart waarbij op een twintigtal scholen met het nieuwe programma gewerkt wordt. De bevindingen van die pilot worden netjes geregistreerd door onafhankelijke onderzoekers en zullen

als input dienen voor het definitieve CEVO-rapport dat naar verwachting in 2011 zal worden gepubliceerd. Dit betekent dat er sinds de oprichting van de eerste commissie-Teulings tien jaar gewerkt is aan de vernieuwing van het economieprogramma. In die tien jaar is er veel werk verzet, is er uitbundig gediscussieerd, zijn enthousiaste docenten met de stof aan de slag gegaan, en ligt er een programma dat door velen wordt gedragen. De kwalificaties die Boot lijkt te geven aan al de mensen die dit proces dragen zijn misplaatst; deze professionals verdienen beter.

Tot besluit

Boot stelt dat al zijn collega's het in grote lijnen eens zijn met zijn kritiek. De uitzondering daarop zijn natuurlijk de economen die hebben meegewerkt aan de commissies-Teulings en economen als Bovenberg, Van der Ploeg en Van Wijnbergen. Ik heb de adhesiebetuigingen waar Boot impliciet naar verwijst niet kunnen terugvinden. Misschien is dat wel omdat de overgrote meerderheid van "de vooraanstaande economen in het land" het wel eens is met de adviezen van de commissie-Teulings. Sinds de instelling van de eerste commissie-Teulings zijn er acht jaar verstreken. Het is tijd om de inhoudelijke discussie over het vernieuwde programma even te laten voor wat het is en te wachten op de resultaten. In juni van dit jaar wordt het eerste vernieuwde havo-examen afgenomen. Ongetwijfeld zullen ook daar door sommigen weer grote woorden aan worden gewijd. Maar het gebruik van concepten en contexten in Teulings II geeft het vak weer terug aan de docent. Uiteraard is dat veld gebaat bij een constructief debat over de inhoud van het onderwijsprogramma. De vorige voorzitter van de KvS was het met Teulings II eens dat die vereniging een geschikt podium is voor dat debat. Wat zou het mooi zijn als de eerste initiatieven daartoe verder worden uitgewerkt. Ik pak de handschoenen van Boot dan ook gaarne op.

LITERATUUR

- Boot, A. (2009) *Economieonderwijs slachtoffer van tunnelvisie*. *ESB*, 94 (4553), 90-91.
Teulings, C. (2005) *The wealth of education*. Enschede: SLO.

De redactie behoudt zich het recht voor inzending voor de rubriek reactie te wijzigen, in te korten, aan te passen of te redigeren ten behoeve van de leesbaarheid en argumentatie.